

Vazba v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva

Anotace: Autor v příspěvku popisuje zásady institutu vazby vyplývající z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, a to i prostřednictvím analýzy jednotlivých judikátů.

Klíčová slova: vazba, základní zásady, presumpce nevinny, zákonnost zbavení osobní svobody, práva obviněného, vazební důvody, délka vazby, neprodlený přezkum.

Role a organizace Evropského soudu pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva (oficiální název „European Court of Human Rights“, dále také jen „ESLP“) se sídlem ve Štrasburku byl zřízen roku 1959 k projednávání porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (dále také jen „Úmluva“). Zásadní změny doznalo fungování Protokolem č. 11 k Úmluvě, kdy od roku 1998 funguje místo Komise a Soudu jen jediný orgán – Stálý soud. Z početního hlediska jde o jeden z největších mezinárodních soudních orgánů, když obsazován je tak, že každý smluvní stát má jednoho soudce (ale nemusí, stejně jako může být více soudců stejné národnosti). Podáním k ESLP je stížnost na porušení Úmluvy, kterou může adresovat soudu i jednotlivec, avšak až po vyčerpání všech vnitrostátních opravených prostředků.

Jak je výše uvedeno, jde o soud „hájící“ porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, což z hlediska čl. 10 Ústavy České republiky po novele ústavním zákonem č. 395/2001 Sb. znamená také možnou samovykonatelnost (self-executing) např. i čl. 5 Úmluvy ohledně institutu vazby¹ v případě, že česká trestně-procesní úprava bude v rozporu s Úmluvou.

Sám sebe ESLP v jednom ze svých rozsudků² prohlásil za ústavní nástroj evropského veřejného pořádku v oblasti lidských práv, přičemž dle čl. 46 Protokolu č. 11 k Úmluvě jsou rozsudky ESLP závazné pro strany sporu („*Vysoké smluvní strany se zavazují, že se budou řídit konečným rozsudkem Soudu ve všech případech, jich jsou stranami.*“).

Základní zásady institutu vazby vyplývající z judikatury ESLP

Předmětem zájmu je ve vztahu k vazbě zejména čl. 5 Úmluvy ovšem při zohlednění výkladu tohoto článku v souvislosti s čl. 6 Úmluvy a ustanoveními čl. 2, 3 a 4 Úmluvy. Jak výše uvedeno, ESLP je orgánem projednávajícím porušení Úmluvy, resp. hájícím práva i fyzických osob omezených na osobní svobodě, tedy výkladová praxe zejména čl. 5 Úmluvy ze strany ESLP je nanejvýš důležitá, a to i při vědomí závaznosti rozhodnutí ESLP pro smluvní státy Úmluvy i pro samovykonatelnost některých ustanovení čl. 5 Úmluvy. Tyto základní zásady jsou dovozovány ze čtyř odstavců čl. 5 Úmluvy (některé při zohlednění výkladu zejména také čl. 6 Úmluvy, neboť vazební řízení také musí být ovládáno zásadami spravedlivého řízení tedy „fair trial“ nebo „fair hearing“), které se týkají osobní svobody a bezpečnosti, a jejich výkladem ESLP. čl. 5 odst. 5 Úmluvy řeší již ex-post skutečnost, a to nárok na odškodnění za nezákonné zbavení osobní svobody.

Ve většině případů dochází k omezení osobní svobody ve formě vazby již v přípravném, tedy předsoudním, stádiu trestního řízení, proto také Úmluva stanovuje některé zásadní zásady pro omezení osobní svobody v rámci předsoudního stádia. Základní zásadou jakéhokoliv omezení osobní svobody je tak zákonnost takového odnětí svobody. Na toto odkazuje zejména článek 5 odst. 4 Úmluvy, avšak zásadní roli má také ustanovení čl. 5 odst. 1

¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. BECK, 2004, s. 78 – 79.

² *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi vs Ireland* (45036/98) z 30. 6. 2005, par. 156.

Úmluvy (ostatně sám soud ve věci Brogan proti Spojenému království z roku 1998³ konstatoval, že pojem zákonnost má stejný význam v obou těchto odstavcích článku 5 Úmluvy) – ve vztahu k vazbě zejména v písm. c). Odstavec první čl. 5 totiž stanovuje práva každé osoby na svobodu a osobní bezpečnost, přičemž tyto dva pojmy by měly být vykládány ve vzájemné propojenosti (Bozano proti Francii z roku 1986, § 54⁴), přičemž instituty zbavení a omezení svobody jsou oba zásahem do svobody pouze s rozdílnou mírou intenzity (v tomto článku je užíván pojem omezení osobní svobody, a to pro lepší vystižení pojmu dočasnosti ve vztahu k vazbě). Jak již uvedeno výše, tento odstavec taxativně vyjmenovává možné případy zásahů do osobní svobody, když taxativnost těchto důvodů jednoznačně potvrzuje např. rozsudek ESLP ve věci Erkalo proti Nizozemí z roku 1998⁵, který výslovně uvádí, že zbavení osobní svobody nemůže být zákonné, pokud nespadá pod důvody uvedené v čl. 5 odst. 1 písm. a) až f) Úmluvy.

Presumpce nevinny

Také do vazebního řízení (a to zejména směrem k dalšímu trvání vazby), byť ze své podstaty je rozhodováno o omezení osobní svobody v době, kdy neexistuje a nemůže existovat pravomocné rozhodnutí soudního orgánu o vině jednotlivce za posuzovaný trestný čin, se promítá obecná zásada trestního práva všech civilizovaných zemí, a to zásady presumpce nevinny. Tato je definována v čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Konstantní judikatura ESLP k tomu uvádí, že omezení osobní svobody, při respektování zásady presumpce nevinny, je tak možné pouze v případě, pokud zjevně existuje veřejný zájem, který převáží nad právem na osobní svobodu⁶. Ve smyslu základních zásad trestního práva musí být dodržovány i principy právní jistoty, spravedlivého a řádného postupu a právního státu.

Zákonnost zbavení osobní svobody („lawfulness of the deprivation of liberty“) se zaměřením na důvod dle čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy

Zásadním pojmem a zásadou, kterou judikatorně velmi detailně rozpracovává právě ESLP, je zákonnost zbavení osobní svobody, a to i při zohlednění procesního aspektu, tedy dodržení řízení nejen dle vnitrostátního práva, ale i dle čl. 5 Úmluvy. Nemůže tedy být v souladu s Úmluvou řízení vedoucí k omezení osobní svobody jednotlivce, i když proběhne dle vnitrostátního práva (či v souladu s jeho zvyklostmi), je-li však zároveň v nesouladu s cíli čl. 5 Úmluvy.

Má-li tedy být omezení osobní svobody zákonné, musí být i zákonné řízení, které se tohoto omezení týká, a tedy musí být naplněny některé zásady, které právě dlouholetou činností Evropské unie v rámci spolupráce v oblasti justice (zejména směrem ke společným minimálním standardům a v této oblasti vydaných směrnic) či rozhodovací praxí ESLP dostávají reálné základy. Jde na prvním místě dle čl. 5 odst. 2 Úmluvy o právo na informace, tedy být neprodleně v jazyce, kterému rozumí, seznámen s důvody svého zatčení a obvinění. Toto je podstatné zejména z důvodu, aby se následně před soudem, který bude rozhodovat o dalším, resp. delším omezení osobní svobody (vazbě), mohl každý relevantně bránit a napadat důvody, pro které má být jeho osobní svoboda omezena (včetně důvodnosti trestního stíhání). V tomto směru ESLP trvá na neprodleném poskytnutí takových informací, avšak tyto

³ ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva. Přehled judikatury a nezávažnějších případů. Vzory podání.* Praha: Linde Praha, 1995, s. 34.

⁴ ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva. Přehled judikatury a nezávažnějších případů. Vzory podání.* Praha: Linde Praha, 1995, s. 22.

⁵ Rozsudek ESLP ve věci Erkalo proti Nizozemí. Publikován v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 4. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 51 a násl.

⁶ Van der Tang vs Spain (19382/92), 13 July 1995, par. 55.

nemusí sdělovat v plném rozsahu již zatýkající policista⁷ a k relevantnímu doplnění může dojít např. až na policejní stanici⁸. Toto právo na informace je však výrazně širší a kromě práva na sdělení důvodů zatčení a podstaty obvinění zahrnuje v závislosti na okolnostech případu také zajištění přístupu k advokátovi, příp. také práva na bezplatnou/nutnou obhajobu, právo na překlad zásadních dokumentů do jazyka, kterému zatčený rozumí, právo nevypovídat, právo neobviňovat sebe samého⁹, informovat konzulát země původu, informovat člena rodiny či další osoby o zatčení, právo navrhopvat a vyslýchat svědky a předkládat další důkazy či návrhy na jejich provedení, právo odvolat se proti uvalení vazby a také případně nárok na náhradu škody za nezákonnou vazbu¹⁰.

Ohledně výkladu čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy – tedy toho důvodu, který nejvíce souvisí s institutem vazby (byť by v souladu s ním měly být všechny instituty omezení osobní svobody jednotlivce), – je podstatný názor ESLP, že tento má být vykládán jako jeden celek společně s čl. 5 odst. 3 Úmluvy¹¹, tedy jako stanovující jednotlivci po zatčení právo být ihned předveden před soudce (či jinou osobu naplňující atributy soudu) a být souzen v přiměřené lhůtě nebo být propuštěn na svobodu. Právo být předveden před soud je bráno jako právo automatické, tedy se jej osoba omezená na svobodě nemusí zvláštním podáním či žádostí domáhat. Zbavení svobody je tak tímto ustanovením odůvodněno jak za účelem předvedení před soud, tak také z důvodu možného útěku a z důvodu obavy z páčání další trestné činnosti.

Základním prvkem ochrany poskytované jednotlivci tímto článkem před zásahem do jeho osobní svobody je požadavek Úmluvy na důvodnost podezření ze spáchání trestné činnosti – jinými slovy také bývá označován jako materiální předpoklad uvalení vazby. ESLP judikoval¹², že ohledně důvodnosti podezření se předpokládá existence faktů nebo informací způsobilých přesvědčit nestranného a objektivního pozorovatele, že dotčená osoba mohla spáchat trestný čin, přičemž nepostačuje subjektivní hledisko upřímného přesvědčení orgánu trestního řízení o existenci podezření. Pojem důvodnost proto nelze rozšiřovat takovým způsobem, že by došlo k ohrožení záruky dané právě čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy¹³. Na druhou stranu stupeň podezření nemusí dosahovat takové výše, jako se následně vyžaduje zejména pro obžalobu, ale vyžaduje důvodnost, jak co se týče spáchání skutku, tak také spáchání konkrétní osobou, přičemž musí jít o podezření ze spáchání takového činu, který právo daného státu označuje jako trestné (v tomto smyslu jde o naplnění obecné zásady trestního práva „nullum crimen sine lege“), a nepostačuje ani pouhá vnitrostátní praxe či zvyklosti překlenující určité nedostatky v právní úpravě neřešené judikaturou¹⁴. ESLP užívá také takové pojmy, jako je upřímnost a dobrá víra, které musí být přinejmenším nepostradatelnou součástí důvodného podezření¹⁵. Stejně tak omezení osobní svobody

---

⁷ Rozsudek ESLP ze dne 5. 2. 2002 ve věci Čonka proti Belgii. Publikováno v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 3. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 119 a násl.

⁸ Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1994 ve věci Murrayová proti Spojenému království. Publikováno ve Výběru z rozhodnutí ESLP. Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, přílohy sešit V/1996. Praha: ORAC, 1996, s.25.

⁹ Pavlenko vs. Russia (42371/02), 1 April 2010, par. 101.

¹⁰ STOJANOVSKI, V. Towards harmonized standards for pre-trial detention procedures throughout the European Union (Doctoral Dissertation Faculty of Law, Masaryk University), 2011, s. 68.

¹¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. BECK, 2004, s. 85.

¹² Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1994 ve věci Murrayová proti Spojenému království. Publ. ve Výběru z rozhodnutí ESLP. Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, přílohy sešit V/1996. Praha: ORAC, 1996, s. 25.

¹³ ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva*. Přehled judikatury a nezávažnějších případů. Vzory podání. Praha: Linde Praha, 1995, s. 34.

¹⁴ Rozsudek ESLP Baranowski proti Polsku ze dne 28.3.2000. Publikováno v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 3. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 132.

¹⁵ Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1994 ve věci Murrayová proti Spojenému království. Publ. ve Výběru z rozhodnutí ESLP. Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, přílohy sešit V/1996. Praha: ORAC, 1996, s. 25.

jednotlivce nemůže být maskováno zájmy generální prevence či preventivními důvody bez souvislosti s konkrétním trestním řízením o již spáchaném trestném činu (ESLP ve věci Ciulla proti Itálii z roku 1989)¹⁶. Zásadně tedy ESLP ohledně důvodnosti podezření trvá na tom, aby existovaly dostatečné zkušenosti či informace, které by poskytly přijatelnou a objektivní základnu pro podezření, že osoba omezená na svobodě spáchala trestný čin.

Ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy je také dovozováno, že vazba odůvodněná tímto ustanovením končí dnem, kdy je rozhodnuto o odůvodněnosti obžaloby, a pokud je vazebně stíhaná osoba zproštěna viny, tak nelze osobu dále omezovat na osobní svobodě na základě tohoto ustanovení¹⁷.

Trvání důvodného podezření při posuzování oprávněnosti pokračování vazby je základní podmínkou pro konstatování zákonnosti vazby, avšak po určité době již nepostačují a nastupuje posuzování, jestli další důvody i nadále umožňují zásah do osobní svobody, přičemž tyto důvody musí být relevantní a dostatečné. Existence a trvání závažných důkazů o vině je dle ESLP relevantní skutečností, avšak časem dochází také k jejich oslabování ve vztahu k ospravedlnění dlouhého trvání vazby¹⁸. ESLP přitom vyzdvihl, že vazební důvod spočívající v nebezpečí skrývání se před spravedlností musí být posuzován s ohledem na množství příslušných skutečností, které mohou potvrdit existenci nebezpečí skrývání anebo je to nebezpečí tak malé, že nemůže ospravedlnit vazbu během soudního řízení. Následně také musí soudy zkoumat, zda bylo příslušnými orgány postupováno v řízení se zvláštní naléhavostí. V těchto ohledech jde již o velmi individuální posuzování jak konkrétní relevantnosti a důvodnosti, tak také o trvání vazby, kde se posuzuje způsob a délka vedení řízení vnitrostátními soudy, přičemž lze shledat porušení Úmluvy i v případech, kdy se délka trvání vazby vešla do limitů nastavených trestními řády jednotlivých smluvních států Úmluvy.

Zajímavá je také judikatura ESLP ohledně domácího vězení (v ČR existuje zatím pouze jako druh trestu, avšak v zásadě by se mohlo jednat i o alternativu vazby ve vězeňském zařízení), když ESLP rozhodl, že umístění vězně v rámci tohoto opatření 24 hodin denně se rovná zbavení svobody, avšak pokud se podezřelý nachází v domácím vězení od 19.00 hod. do 7.00 hod. ve všední dny a 24 hodin denně o víkendech, a tedy případně může chodit do práce a trávit čas doma, jeho zadržení nespadá do působnosti čl. 5 odst. 1 Úmluvy¹⁹.

Právo být ihned předveden před soud a být souzen v přiměřené lhůtě včetně práva být propuštěn v případě nezákonného zbavení osobní svobody

Tato záruka zakotvená v čl. 5 odst. 4 Úmluvy má svou obdobu v „habeas corpus“ známou z anglosaského právního systému. Časové období pro lepší definici pojmu „ihned“ ESLP nestanovil paušálně, avšak běh tohoto období počíná v okamžiku zatčení a končí, jakmile omezený na osobní svobodě je předveden před soud. Dle ESLP musí vždy být brána v úvahu specifika každého jednotlivého případu. Přesto určité obecnější období bylo ESLP vymezeno, když ve věci Brogan proti Spojenému království²⁰ za nedostatečné a nenaplňující Úmluvu označil dobu čtyř dnů (přitom se jednalo o podezření z teroristické činnosti, tedy lze dovodit, že u „standardních“ trestných činů by takové období mělo či mohlo být ještě kratší). V ohledu naplnění požadavku na soudní či obdobný orgán nebyl akceptován vojenský důstojník nebo úředník ministerstva vnitra jako splňující kritéria soudu či jiného obdobného

¹⁶ ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva*. Přehled judikatury a nezávažnějších případů. Vzory podání. Praha: Linde Praha, 1995, s. 27.

¹⁷ Rozsudek ESLP Ječius proti Litvě z roku 2000. Publikováno v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 3. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 83.

¹⁸ Rozsudek ESLP ze dne 27. 8. 1992 ve věci Tomasi proti Francii. Publ. ve Výběru z rozhodnutí ESLP. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek, přílohy sešit III/1995. Praha: ORAC, 1998, s. 14.

¹⁹ Trijonis v Lithuania (2333/02), Admissibility decision, 15 December 2005.

²⁰ ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva*. Přehled judikatury a nezávažnějších případů. Vzory podání. Praha: Linde Praha, 1995, s. 25.

orgánu, neboť nedílnou součástí řádného výkonu soudní moci je taková, že bude vykonávána orgánem, který je nezávislý, objektivní a nestranný.

Není-li nutná vazba, má osoba omezená na osobní svobodě právo být propuštěna, avšak při dostatečné záruce, že se obviněná osoba dostaví na soudní přelíčení. Tímto jsou Úmluvou nepřímo legalizovány, resp. legitimizovány různé alternativní či náhradní instituty vazby. I v tomto směru však platí, že převáží-li zájem na udržení veřejného pořádku nad presumpcí nevinu a právem na osobní svobodu, nemusí být taková osoba propuštěna na svobodu²¹. ESLP rozhodl, že soudy musí vzít v úvahu alternativy k zadržení jako záruku, že se tato osoba dostaví k přelíčení. Pokud alternativu soud neakceptuje, musí se s neumožněním alternativ dostatečně vypořádat v odůvodněném rozhodnutí. Opomenutí zvážit alternativy k vazbě v rozhodnutí vnitrostátních soudů je ESLP shledáváno jako porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy.

Ve smyslu zákonnosti vazebního řízení a předvedení před soud vystupuje také požadavek na kontradiktornost takového řízení ve smyslu rovnosti zbraní („equality of arms“). Je logické, že aby se zatčená osoba mohla u vazebního jednání dostatečně bránit, musí mít celkový přehled o tom, co je jí kladeno za vinu, z čeho je to dovozováno a co a proč je v jejím konání spatřováno. Pak však musí mít přístup do vyšetřovacího spisu, aby se k těmto otázkám mohla relevantně vyjádřit a uváděním vlastních argumentů či důkazů či jejich navrhováním mohla zeslabovat obvinění vůči ní vznesená. Je téměř pravidlem, že trestní řády zejména evropských států umožňují v řadě případů jednoznačné restriktce přístupu do spisu obviněné osoby zejména v počátečních stádiích trestního řízení (český trestní řád v § 65 odst. 2), avšak ESLP²² konstatoval absenci rovnosti zbraní, pokud je obhájci odepřen přístup k těm částem vyšetřovacího spisu, které jsou podstatné pro účinné napadení zákonnosti vazby. Tedy ESLP – při vědomí a uznání potřebnosti v určitých případech držet části informací v tajnosti – přesto poukazuje na povinnost orgánu trestního řízení vhodným způsobem zveřejnit informaci nutnou pro posouzení zákonnosti vazby, a to pro nemožnost podstatně omezit práva obhajoby.

Existence vazebních důvodů

Čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy ESLP stanovil pět důvodů pro odmítnutí propuštění podezřelého s tím, že se jedná o taxativní seznam (tedy takový, který sice nemůže být svévolně rozšiřován, avšak nemusí být ve smluvním státě Úmluvy realizován v plném rozsahu): - nebezpečí skrývání se před spravedlností (útěku), - zasahování do výkonu spravedlnosti (koluze), - předcházení trestné činnosti, - ochrana veřejného pořádku, - bezpečnost osoby, vůči které je šetření vedeno.

Nebezpečí skrývání se před spravedlností (nebezpečí útěku)

Jako základní zásadu při aplikaci hrozby možného útěku jako vazebního důvodu zdůrazňuje ESLP nutnost precizního odůvodnění v písemném rozhodování vnitrostátních soudů. Toto směřuje k absenci floskulí a překopírovávání obecných frází (ty naopak ESLP považuje za nepřijatelné a porušující Úmluvu) ve vazebních rozhodnutích a naopak, stanovuje požadavek na přesné písemné vyjádření důvodů, proč je soud přesvědčen o tom, že podezřelý se bude vyhýbat spravedlnosti útekem včetně zohlednění konkrétní situace zadrženého. Z judikatury ESLP vyplývá, že sama závažnost hrozícího (logicky vysokého) trestu sama osobě nemůže odůvodnit rozhodnutí o uvalení vazby²³. Stejně tak jen samotná možnost připouštějící překročení státní hranice či předpoklad relativní snadnosti útěku nemůže

²¹ Van der Tang vs Spain (19382/92), 13 July 1995, par. 55.

²² Rozsudek ESLP Lietzow proti Německu ze dne 12. 2. 2001. Publikováno v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 5. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 225.

²³ Yagci and Sargin vs Turkey (16419/90), 8 June 1995, par. 52.

podložit existenci nebezpečí útěku²⁴. Důvodem pro uvalení útekové vazby nemůže být ani samotné konstatování existence natolik závažných důkazů, které již ve fázi rozhodování vazbě umožňují učinit reálný předpoklad shledání viny podezřelého, když v tomto směru by absentovaly konkrétní skutečnosti směřující k důvodné obavě z uprchnutí. V každém případě, kdy je rozhodnuto o uvalení vazby z důvodu nebezpečí útěku, pak vnitrostátní soudy dle ESLP musí vysvětlit, proč nepřicházely do úvahy alternativní instituty vazby²⁵. Znalost konkrétních a individualizovaných důvodů uvalení vazby je podstatná i z hlediska toho, aby osoba omezená na svobodě mohla dostatečně efektivně využít opravného prostředku formou vyvrácení závěrů prvostupňového soudu. ESLP ve své rozhodovací praxi již akceptoval některé konkrétní důvody, které mohou zapříčinit uvalení vazby při hrozícím nebezpečí útěku: - jednoznačná nechuť („distate“) být omezen na osobní svobodě, - absence vytvořeného pouta v dané zemi, - náznaky plánování útěku, - uprchnutí již v případě předchozího trestního řízení, - osobnostní rysy podezřelého, jeho morálka, majetek, rodinné vazby a povolání, - mezinárodní kontakty podezřelého, značné zadlužení napomáhající k rozhodnutí utéci, - hrozba dalšího trestního řízení²⁶. ESLP také apeluje na stejná práva cizinců při rozhodování o vazbě²⁷, když z pouhé cizí státní příslušnosti nelze dovozovat existenci důvodu útekové vazby.

Zasahování do výkonu spravedlnosti (koluze)

Možné ovlivňování ostatních účastníků trestního řízení (svědků, spoluobviněných, znalců, vyšetřovatelů, soudců či porotců) je dalším důvodem pro uvalení vazby. I v tomto případě pouhé konstatování možného ohrožení koluzními důvody ESLP nepostačuje jako souladné s Úmluvou, opět je třeba zjištění konkrétních skutkových okolností zjišťujících, že by podezřelý mohl zasahovat do výkonu spravedlnosti. Riziko logicky oslabuje také plynutí času, v jehož průběhu dochází k vyslechnutí ohrožených osob (svědci, spoluobvinění, znalci), proto ESLP uvedl, že takovýto důvod by mohl být relevantní v raných fázích šetření²⁸.

Předcházení trestné činnosti

I v případě vazebního důvodu spočívajícího v zamezení zadrženému páčání další trestné činnosti ESLP požaduje konkrétní důkazy či záměr plánování páčání další trestné činnosti. Předchozí odsouzení takové osoby nemohou být samy osobě uvedeny jako důvody pro uvalení vazby, a to zejména v případě, kdy se liší podstata a stupeň závažnosti (např. těžko bude obhajitelná vazba pouze z tohoto důvodu v případě, kdy byl podezřelý odsouzen za bagatelní krádež a nyní je stíhán pro závažný násilný trestný čin). Jistou výjimku, kdy recidiva sama osobě může být vazebním důvodem, jsou případy nenapravitelných recidivistů, u nichž páčání trestné činnosti je jejich způsobem života. Na druhou stranu pouhé konstatování faktu, že podezřelý není zakotven v manželství ani v zaměstnání, nejsou dle ESLP dostatečné pro uvalení předstížené vazby²⁹.

²⁴ Stögmüller vs Austria (1602/62), 10 November 1969, par. 15.

²⁵ Rozsudek ESLP ze dne 27. 8. 1992 ve věci Tomasi proti Francii. Publ. ve Výběru z rozhodnutí ESLP. Sbirka soudních rozhodnutí a stanovisek, přílohy sešit III/1995. Praha: ORAC, 1998, s. 14.

²⁶ STOJANOVSKI, V. *Towards harmonized standards for pre-trial detention procedures throughout the European Union* (Doctoral Dissertation Faculty of Law, Masaryk University), 2011, s. 81.

²⁷ Hill and Hill vs Spain (526/93), 2 April 1997, par. 12.3.

²⁸ Jamrozys vs Poland (6093/04), 15 September 2009, par. 39.

²⁹ Sulaoja vs Estonia (55939/00), 15 February 2005, par. 64.

Ochrana veřejného pořádku

Tento pro český trestní řád neznámý vazební důvod, byť možná vzhledem k současným okolnostem a rozšiřování teroristických útoků do celého civilizovaného světa do budoucna nanejvýš aktuální, ESLP uznává za výjimečných okolností a má svůj judikatorní podklad ve věci Tomasi proti Francii³⁰. I v takovémto případě, tedy hrozby pro veřejný pořádek, musí být taková obava založena na dostatečných důkazech a skutkovém stavu, přičemž pokud hrozba odpadne, jde o důvod k propuštění z vazby (neexistují-li jiné vazební důvody).

Bezpečnost osoby, vůči níž se trestní řízení vede

Zvláštním důvodem, opět českému trestnímu řádu neznámým, uvalení vazby na podezřelého je situace, kdy jeho propuštění by mohlo ohrozit jeho bezpečnost. Tento důvod pro uvalení vazby byl poprvé ESLP uznán ve věci I.A. proti Francii³¹, kdy státní orgány byly toho názoru, že v případě propuštění zadrženého (podezřelého ze zabití vlastní manželky) by došlo k jeho napadení rodinnými příslušníky jeho nejspíše jím zavražděné manželky. Jedná se však nejspíše o rozhodnutí výjimečné, které vychází ze specifického kontextu a situace, kdy ESLP tuto sféru (ochranu i pachatelů trestných činů před lynčem) ponechává na členských státech a to spíše jinými prostředky než uvalením vazby na tyto osoby.

Délka vazby

Převážná část rozhodovací praxe ESLP se týká stížností na příliš dlouhé trvání vazby. Tyto stížnosti ESLP poměřuje s dikcí čl. 5 odst. 3 Úmluvy, dle které osoby zbavené svobody mají právo na trestní řízení v přiměřené lhůtě nebo mají být během řízení propuštěny. Stejně jako u doby předvedení osoby omezené na osobní svobodě před soud ani v tomto případě nedává ESLP univerzální návod ve smyslu stanovení konkrétních lhůt, když pouze takovýmto věcem dává přednost a zvláštní naléhavost, a tedy ponechává řešení na hodnocení v každém konkrétním případě. Jistým základním korektivem délky vazby je výše očekávaného trestu v daném případě, tedy nikoliv automatická aplikace horní hranice trestní sazby, ale reálný předpoklad trestu při zhodnocení relevantních okolností případu. ESLP klade na vnitrostátní orgány požadavek konat taková řízení se zvláštní naléhavostí, tedy bude v každém případě zkoumat tuto okolnost např. prostřednictvím existence nepřiměřených a dostatečně neodůvodněných prodlev (nečinnost orgánů trestního řízení, dlouhé období zajišťování svědků, nadměrné pracovní vytížení soudů či nedostatečný počet soudců). ESLP tedy odmítá stanovit maximální délku vazby a ponechává toto na zkoumání zvláštnosti každého jednotlivého případu, jakož i složitosti případu (např. počet trestných činů, chování zadrženého, počet svědků či znalců v řízení). Názorným příkladem této logiky je případ Chraidi proti Německu, ve kterém byl zadržený držen ve vazbě na pět a půl roku, ale ESLP neshledal porušení Úmluvy³². ESLP však akceptuje, byť do značné míry v kontradikci s právem zadrženého na odmítnutí výpovědi či právem nespolupráce s orgány trestního řízení, jako okolnost legitimně přispívající k prodloužení délky vazby postoj zadrženého (nespolupráce, změny výpovědi, velký počet různých stížností apod.), avšak o těchto důsledcích by měl být zadržený poučen.

³⁰ Rozsudek ESLP ze dne 27. 8. 1992 ve věci Tomasi proti Francii. Publ. ve Výběru z rozhodnutí ESLP. Sbírnka soudních rozhodnutí a stanovisek, přílohy sešit III/1995. Praha: ORAC, 1998, s. 14.

³¹ I.A. vs France (28213/95), 23 September 1998, par. 108.

³² Stojanovski, V.: Towards harmonized standards for pre-trial detention procedures throughout the European Union (Doctoral Dissertation Faculty of Law, Masaryk University), 2011, s. 88.

Neprodlžený přezkum rozhodnutí o vazbě

Byť se ESLP stanovování určitých obecně aplikovatelných lhůt brání, ve věci *Bezicheri proti Itálii*³³ pro pravidelný přezkum důvodů vazby konstatoval, že doba jednoho měsíce není nepřiměřená. Úmluva nevytváří povinnost smluvních států na dvojinstanční vazební řízení, pokud však sám smluvní stát institut odvolání či stížnosti do svého trestního řádu zakomponuje, pak musí zajistit, aby také řízení před odvolacím soudem probíhalo dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Tedy opět nelze automaticky či užitím floskulí a obecných odkazů pouze potvrdit prvostupňové rozhodnutí bez dalšího vysvětlení. Důkazní břemeno totiž v případě vazebního rozhodování (ostatně ani v trestním řízení o vině) netíží zadrženého, ale je na orgánech států prokázat, že uvalení vazby či prodlužování vazby není nezákonné, resp. není v rozporu s čl. 5 odst. 4 Úmluvy, přičemž odůvodnění konkrétními skutečностями a odůvodněnými obavami musí být dle ESLP esenciální součástí takových písemných rozhodnutí.

Literatura

ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva. Přehled judikatury a nezávažnějších případů. Vzory podání.* Praha: Linde Praha, 1995, s. 34.

RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu.* Praha: C. H. BECK, 2004.

STOJANOVSKI, V. *Towards harmonized standards for pre-trial detention procedures throughout the European Union* (Doctoral Dissertation Faculty of Law, Masaryk University), 2011, s. 68.

Seznam judikatury:

Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi vs Ireland (45036/98) z 30. 6. 2005, par. 156.

Rozsudek ESLP ve věci *Erkalo* proti Nizozemí. Publikován v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 4. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 51 a násl.

Van der Tang vs Spain (19382/92), 13 July 1995, par. 55.

Rozsudek ESLP ze dne 5. 2. 2002 ve věci *Čonka* proti Belgii. Publikováno v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 3. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 119 a násl.

Pavlenko vs. Russia (42371/02), 1 April 2010, par. 101.

Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1994 ve věci *Murrayová* proti Spojenému království. Publ. ve Výběru z rozhodnutí ESLP. Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, přílohy sešit V/1996. Praha: ORAC, 1996, s. 25.

Rozsudek ESLP *Baranowski* proti Polsku ze dne 28. 3. 2000. Publikováno v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 3. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 132.

Rozsudek ESLP *Ječius* proti Litvě z roku 2000. Publikováno v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 3. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 83.

Rozsudek ESLP ze dne 27. 8. 1992 ve věci *Tomasi* proti Francii. Publ. ve Výběru z rozhodnutí ESLP. Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, přílohy sešit III/1995. Praha: ORAC, 1998, s. 14.

Trijonis v Lithuania (2333/02), Admissibility decision, 15 December 2005.

---

³³ *Bezicheri vs Italy* (11400/85), 25 October 1989, par. 21.

Rozsudek ESLP Lietzow proti Německu ze dne 12. 2. 2001. Publikováno v Přehledu rozsudků ESLP, svazek 5. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 225.
Yagci and Sargin vs Turkey (16419/90), 8 June 1995, par. 52.
Stögmüller vs Austria (1602/62), 10 November 1969, par. 15.
Hill and Hill vs Spain (526/93), 2 April 1997, par. 12.3.
Jamrózy vs Poland (6093/04), 15 September 2009, par. 39.
Sulaoja vs Estonia (55939/00), 15 February 2005, par. 64.
I.A. vs France (28213/95), 23 September 1998, par. 108.
Bezicheri vs Italy (11400/85), 25 October 1989, par. 21.

Keywords: pretrial detention, basic principles, presumption of innocence, legality of the deprivation of personal liberty, rights of the accused, reasons for detention, length of detention, prompt review of an arrest warrant

Summary

It is an undisputed fact that the issue of pre-trial detention (custody) is one of the current social topics in the Czech Republic, especially due to the significantly increased number of accusations made against well-known people (politicians, officials, policemen, showbiz personalities, etc.). These cases are monitored and reported in the media, providing information also on the pretrial detention (custody); however, in many cases and respects, this information is most badly misinterpreted (e.g. the pretrial detention is considered a kind of punishment, or it is widely viewed that the accused held in pretrial detention has a greater chance to be convicted). In terms of legislation and its application in practice, this institution should not be based solely on national legislation and case law. Just the opposite. It must respect the European Convention on Human Rights and the European Court of Human Rights (ECHR) as a competent authority giving interpretations. Therefore, describing basic principles and analysing several major decisions of the ECHR in the field of pre-trial detention will be crucial.

*JUDr. Bc. Jiří Trnka
JT LEGAL s.r.o., advokátní kancelář
V.Talicha 1807/14
370 05 České Budějovice
t. č. +420773743975
e-mail: trnka@jtlegal.cz*

Recenzent: PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.